

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

A

S. O. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945:29
JUSTITIEDEPARTEMENTET

STRAFFRÄTTSKOMMITTÉNS BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

ÄNDRAD LAGSTIFTNING OM

ÄMBETSBROTT AV PRÄST

S T O C K H O L M

1 9 4 5

Statens offentliga utredningar 1945

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag till utlänningslag och lag angående omhändertagande av utlänningsanstalt eller förläggning. Norstedt. 169 s. Ju.
2. Betänkande med förslag till organisation av en luftfartsstyrelse m. m. Norstedt. 68 s. K.
3. Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskaps-tjänstgöring inkallad personal. Hæggström. 74 s. Fö.
4. Betänkande angående den husliga utbildningen. Beckman. 167 s. S.
5. Betänkande med utredning och förslag angående yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning. Idun. 370 s. E.
6. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. Hæggström. 150 s. H.
7. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. Idun. 109 s. K.
8. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 2. Blekingenäts järnvägar. Idun. 124 s. 1 pl. K.
9. Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. Marcus. 56 s. Jo.
10. Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshemselevernas eftervård m. m. Marcus. 158 s. S.
11. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 8. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Betänkande med förslag till vissa åtgärder i syfte att under depression stimulera avsättningen av varaktiga konsumtionsvaror m. m. Marcus. 153 s. Fi.
12. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. viii, 350 s. Fi.
13. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. 83 s. Fi.
14. Socialpolitikens ekonomiska verkningar. Av C. Welinder. Beckman. 113 s. S.
15. Stadsplaneutredningen 1942. 3. Förslag till byggnadslag m. m. V. Petterson. 646 s. Ju.
16. Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 1. Hæggström. 208 s. E.
17. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 5. Tiden juli 1943—juni 1944. Idun. 484 s. Fo.
18. Normalbrandordning för städer, köpingar och municipalsamhällen. Norstedt. 21 s. K.
19. Normalbrandordning för landskommuner. Alternativ 1. För kommuner med bygdebrandförsvaret och skogsbrandförsvaret samordnade. Norstedt. 21 s. K.
20. Normalbrandordning för landskommuner. Alternativ 2. För kommuner, i vilka skogsbrandförsvaret ordnats för sig. Norstedt. 22 s. K.
21. Betänkande och förslag rörande upplysningsverksamhet om och inom försvaret. Katalog- o. Tidsskriftstryck. 142 s. Fö.
22. Ungdomen och nöjeslivet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 3. Hæggström. 371 s. Ju.
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 10. Statistisk undersökning angående folkpensionärernas bostadsförhållanden m. m. Beckman. 108 s. S.
24. Betänkande angående grundpenningväsendet. Marcus. 64 s. H.
25. Betänkande och förslag angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet. Hæggström. 83 s. E.
26. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkanden. Bilaga nr 1. Riktlinjer för skapande av socialväsendets forskningsorganisation. Av H. Cederström. Idun. xx, 296 s. 4 pl. S.
27. 1944 års uppbördsberednings betänkande med förslag till omläggning av uppbördsförfarandet. Marcus. 589 s. Fi.
28. Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändringar av strafflagen för krigsmakten i vad den berör brott mot staten och allmänheten. Norstedt. 86 s. Ju.
29. Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändrad lagstiftning om ämbetsbrott av präst. Norstedt. 26 s. Ju.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1945: 29
JUSTITIEDEPARTEMENTET

STRAFFRÄTTSKOMMITTÉNS
BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
ÄNDRAD LAGSTIFTNING OM
ÄMBETSBROTT AV PRÄST

STOCKHOLM 1945
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
452112

STATE OF NEW YORK
IN SENATE

STATE OF NEW YORK

REPORT OF THE

ANDRÉ LACOSTE

AMBERTROFF & BRIST

ALBANY

1911

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

I sitt den 30 november 1944 avgivna betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten (SOU 1944: 69) har straffrättskommittén förklarat sig ämna avgiva särskilt betänkande om därmed sammanhängande ändringar i lagen om straff för ämbetsbrott av präst.

Vid utredningen rörande ämbetsbrott av präst har kommittén utgjorts av presidenten Birger Ekeberg, tillika ordförande, professorerna Folke Wetter och Ragnar Bergendal samt hovrättsrådet Nils Beckman, tillika sekreterare, varjämte hovrättsassessorn Sture Petrén jämlikt förordnande den 15 januari 1945 tjänstgjort såsom biträdande sekreterare. Utredningen har verkställts i samråd med biskopen John Cullberg, vilken den 10 februari 1945 utsetts att på kallelse av ordföranden deltaga i kommitténs överläggningar. Kommittén har vidare samrått, beträffande frågor av kyrklig betydelse med biskopen Edvard Rodhe, beträffande processuella frågor med förutvarande sekreteraren i processlagberedningen, hovrättsassessorn Sven Strömberg, vilken inom justitiedepartementet tillkallats för frågor av processuell beskaffenhet, samt beträffande frågor rörande dissenterlagskommitténs verksamhetsområde med dess ordförande t. f. presidenten friherre Henric Johan Nordenskjöld. Av övriga till deltagande i straffrättskommitténs överläggningar utsedda ha för denna utredning tillkallats ledamoten av riksdagens andra kammare riksgäldsfullmäktigen Axel Lindqvist, ledamoten av riksdagens första kammare f. d. landshövdingen S. N. Linnér, landsfogden Gustaf Persson, advokaten friherre Georg Stjernstedt och ledamoten av riksdagens andra kammare hemmansägaren Oscar Werner. De tillkallade ha i allt väsentligt anslutit sig till det av kommittén utarbetade förslaget till ändrad lagstiftning om ämbetsbrott av präst; dock att riksgäldsfullmäktigen Lindqvist och advokaten Stjernstedt icke anslutit sig till förslaget såvitt angår prästerliga meddomare i hovrätt i vissa mål.

Vid utarbetandet av detta förslag har hänsyn tagits till följande till kommittén överlämnade framställningar:

1) kyrkomötets skrivelse den 4 november 1936 nr 12 angående vissa ändringar i lagen om straff för ämbetsbrott av präst m. m. jämte framställning den 9 september 1936 från domkapitlet i Växjö i samma ämne,

2) kyrkomötets skrivelse den 28 november 1938 nr 33 angående förtidspensionering av präster i vissa fall,

3) riksdagens skrivelse den 24 april 1937 nr 196 angående revision av lagen om straff för ämbetsbrott av präst m. m.,

4) domkapitlets i Uppsala framställning den 20 oktober 1937 om utredning angående ändrade bestämmelser rörande rättegångsmålen vid domkapitel jämte däröver infordrade utlåtanden av samtliga domkapitel.

Till fullgörande av sitt uppdrag i nu förevarande del får kommittén härmed vördsamt överlämna förslag till lag om ansvar för ämbetsbrott av präst, förslag till lag om ämbetsansvar för vigselförrättare i vissa fall samt förslag till lag om ändring i lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel.

Stockholm den 15 juni 1945.

BIRGER EKEBERG.

FOLKE WETTER.

RAGNAR BERGENDAL.

NILS BECKMAN.

Sture Petré.

F ö r s l a g

till

L a g

om ansvar för ämbetsbrott av präst.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som innehar prästerlig befattning inom svenska kyrkan skall, med iakttagande av vad i 2 och 3 §§ stadgas, vara underkastad ämbetsansvar enligt allmän lag.

Domkapitlet äge ock tilldela prästerlig befattningshavare varning eller suspendera eller avstänga honom från tjänstgöring efter ty i 4 och 6 §§ sägs, dock att vad där stadgas ej skall gälla biskop.

Från prästämbetet må präst inom svenska kyrkan skiljas eller avstängas allenast efter ty i 7 § sägs.

2 §.

Prästerlig befattningshavare som avfaller från svenska kyrkans lära skall dömas befattningen förlustig.

3 §.

Finnes prästerlig befattningshavare offentlig förkunna eller annorledes utsprida lärosats, som är stridande mot svenska kyrkans lära, eller bryta mot bestämmelser om kyrkans ordning, varde, där ej gärningen innefattar annat brott än tjänstefel, dömd såsom i 25 kap. 5 § strafflagen sägs. Samma lag vare, där sådan befattningshavare genom sitt leverne eller någon sin gärning sätter i fara sin värdighet eller lämplighet som präst.

Innehar präst, som enligt denna paragraf förskyllt avsättning eller suspension, jämväl befattning som ej är prästerlig, skall domstolen allenast om särskilda skäl föranleda därtill avsätta eller suspendera honom från den befattningen.

4 §.

Åsidosätter prästerlig befattningshavare vad honom i de hänseenden som avses i 3 § åligger eller eljest sin tjänsteplikt, äger domkapitlet antingen tilldela honom varning eller suspendera honom på högst sex månader eller ock föranstalta om åtal vid domstol.

Vill ej allmän åklagare väcka åtal i fall som avses i första stycket, äge domkapitlet förordna särskild åklagare att utföra åtalet. Av domkapitel förordnad åklagare må ock i högre rätt fullfölja väckt åtal och på sätt stadgas om målsägande övertaga åtalet.

5 §.

Mål rörande avfall eller brott mot kyrkans lära eller ordning upptages omedelbart i hovrätt. Vid handläggning av sådant mål skall hovrätten bestå av presidenten och två ledamöter i hovrätten samt två av hovrätten tillkallade prästerliga ledamöter, den ene biskop och den andre prästvigd medlem av domkapitel eller teologisk fakultet. Har prästerlig ledamot ej förut avlagt domared, skall han före inträde i tjänstgöring avlägga sådan ed inför hovrätten.

6 §.

Står prästerlig befattningshavare under åtal för brott och äro omständigheterna sådana att domkapitlet finner honom hava satt i fara sin värdighet eller lämplighet som präst, må domkapitlet för tiden intill dess laga kraftägande dom föreligger avstänga honom från utövning av befattningen. Är prästerlig befattningshavare för sådant brott dömd till frihetsstraff eller böter utan att han tillika blivit avsatt eller suspenderad från befattningen, äger domkapitlet avstänga honom från utövning av befattningen, dock ej för längre tid än till dess tre månader förflutit från det domen vunnit laga kraft; i denna tid skall ej inräknas tid varunder den dömde undergår frihetsstraff.

Domkapitlets beslut jämlikt denna paragraf gånge i verkställighet utan hinder av klagan. Prästerlig befattningshavare som sålunda avstänges från utövning av sin befattning äge, om han innehar ordinarie tjänst i församling, under tiden åtnjuta de med tjänsten förenade löneförmåner, dock med avdrag av vad som bör tillkomma den som förrättar tjänsten.

7 §.

Den som blivit avsatt från prästerlig befattning må av domkapitlet skiljas från prästämbetet eller för viss tid ej över ett år avstängas därifrån. Samma lag vare om annan präst utan prästerlig befattning, där han på grund av sitt leverne eller någon sin gärning finnes ovärdig eller olämplig att vara präst.

För tid då prästerlig befattningshavare är suspenderad eller avstängd från utövningen av sin befattning må han ock av domkapitlet avstängas från prästämbetet.

Präst som avfallit från svenska kyrkans lära skall av domkapitlet skiljas från prästämbetet, innehavare av prästerlig befattning dock först sedan han blivit avsatt därifrån.

8 §.

Den som icke åtnöjes med domkapitlets beslut i något av de i 4 § första stycket samt 6 och 7 §§ angivna hänseenden äger hos Konungen söka änd-

ring genom besvär, vilka skola hava inkommit till ecklesiastikdepartementet sist å trettionde dagen efter den då han av beslutet erhöi del.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

Genom lagen upphävas lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål, förordningen den 29 juli 1812 angående åtskilliga omständigheter, som böra iakttagas vid ändrings sökande i konsistoriernas utslag, samt vad kyrkolagen och andra författningar innehålla om domsrätt för domkapitel.

Mål, vari rättegång i domkapitel inlett före nya lagens ikraftträdande, skall behandlas enligt äldre lag.

Förslag

till

Lag

om ämbetsansvar för vigselförrättare i vissa fall.

Med upphävande av lagen den 12 november 1915 (nr 433) om ansvar för vigselförrättare i vissa fall förordnas som följer:

Viger särskilt förordnad vigselförrättare som ej är diplomatisk eller konsular ämbetsman, eller präst inom svenska kyrkan som ej innehar prästerlig befattning, eller präst i främmande trossamfund, då laga hinder mot äktenskapet möter eller utan allt lysning eller annat kungörande i stadgad ordning föregått, eller åsidosätter han eljest, beträffande annat än rent kyrklig ordning, vad honom i egenskap av vigselförrättare åligger, vare lag som i 25 kap. 5 § strafflagen sägs, dock att fängelse ådömes i stället för avsättning eller suspension; innehar den brottslige befattning som i 12 § samma kapitel anges, må han avsättas eller suspenderas därifrån.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel.

Härigenom förordnas, att 2 § 4 mom. samt 17 och 20 §§ lagen den 13 november 1936 om domkapitel skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

2 §.

4 mom. Vid handläggning av mål angående tillämpning av lagen om ansvar för ämbetsbrott av präst skall den i 12 § omförmälde stiftssekreteraren hava säte och stämma i domkapitlet.

17 §.

För beslutförhet — — — slutet ense.

Falla vid omröstning i domkapitel rösterna lika för olika meningar, blir den mening beslut, som biträdes av preses; dock att i mål angående tillämpning av lagen om ansvar för ämbetsbrott av präst skall gälla vad i allmän lag stadgas om brottmål.

20 §.

Åtal mot biskop för ämbetsbrott eller mot annan ledamot i domkapitel för förbrytelse som han i denna sin egenskap begår skall upptagas omedelbart av hovrätt. Samma lag vare beträffande åtal mot stiftssekreterare för ämbetsbrott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

MOTIV.

Inledning.

Gällande såväl straffrättsliga som processuella bestämmelser om ämbetsbrott av präst återfinnas väsentligen i lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål. I straffrättsligt hänseende måste dessa bestämmelser omarbetas såsom följd av att ämbetsbrotten i strafflagen skola regleras på ett helt nytt sätt enligt straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten (SOU 1944: 69). Vad de processuella reglerna angår, är det sedan länge allmänt erkänt, att de äro föråldrade och i trängande behov av reformering. De straffrättsliga och de processuella delarna i lagen hänga emellertid så nära ihop, att en genomgående reform knappast kan ske annat än av båda på en gång. Processlagberedningen har också förklarat sig förutsätta, att den processuella frågan skulle utredas i samband med straffrättskommitténs omarbetning av straffbestämmelserna (SOU 1944: 10 s. 13—17). Straffrättskommittén föreslår därför en revision av såväl de straffrättsliga som de processuella bestämmelserna om ämbetsbrott av präst.

Enligt gällande lag skola vissa uppräknade ämbetsbrott av präst bedömas efter allmän strafflag av världslig domstol, medan de övriga äro behandlade i särskilda straffbestämmelser och skola upptagas i första instans av domkapitel och i andra instans av hovrätt.

Kommittén anser däremot, att ämbetsbrott av präst böra bedömas efter samma straffbud och i samma ordning som andra ämbetsbrott, i den mån icke särskilda förhållanden föranleda annat. Enligt förslaget skola därför ämbetsbrott av präst i regel liksom andra ämbetsbrott bedömas efter allmän strafflag och av allmän domstol. Det inflytande som bör tillkomma domkapitlen åvägabringas i förslaget på ett annat sätt, nämligen genom att domkapitlet erhåller dels rätt att i disciplinär ordning tilldela varning eller suspendera på högst sex månader, dels ock rätt att taga initiativ till väckande eller fullföljande av åtal vid allmän domstol. Över domkapitlets beslut i disciplinärfrågor kan klagan i vanlig ordning föras hos regeringsrätten.

Vid sidan härom ha särbestämmelser om ämbetsbrott av prästerliga befattningshavare synts kommittén erforderliga allenast såvitt angår lära och leverne.

En präst får icke avfalla från svenska kyrkans lära, utsprida däremot stridande lärosatser eller bryta mot bestämmelser om kyrkans ordning. Sär-

skilda straffbestämmelser härom synas därför böra bibehållas. Emellertid är det föga rationellt att som nu låta frågorna avgöras i första instans av en domstol med rent kyrklig-teologisk sakkunskap och i andra instans av en domstol med rent juridisk sakkunskap. Kommittén föreslår därför, att dessa mål skola upptagas omedelbart i hovrätt, vilken därvid skall bestå av tre av hovrättens vanliga ledamöter jämte två särskilt tillkallade bisittare med kyrklig-teologisk sakkunskap.

Beträffande levernet synes det motiverat att liksom hittills ställa särskilt stora krav på prästerliga befattningshavare. Kommittén föreslår en uttrycklig bestämmelse om att förhållande i levernet, varigenom en prästerlig befattningshavare sätter i fara sin värdighet eller lämplighet som präst, skall bedömas som tjänstefel. Däremot synes det icke påkallat, att mål härom handläggas annorledes än i vanlig ordning av de allmänna domstolarna.

Straffen för ämbetsbrott av präst äro för närvarande varning, suspension och avsättning. Enligt förslaget hänföres varningsinstitutet till disciplinärförfarandet och suspensions- och avsättningsstraffen erhålla en förändrad innebörd. Nu innebära de för präst förlust av prästämbetet och den särskilda tjänst han inom kyrkan innehar. Enligt kommitténs förslag skola avsättning och suspension för prästerliga liksom andra befattningshavare omfatta alla av den brottslige innehavda befattningar, i den mån icke domstolen finner skäl att undantaga någon befattning. Beträffande prästerliga brott i lära eller leverne föreslås emellertid den specialbestämmelsen, att förlust av världslig befattning skall ådömas blott såvitt särskilda skäl föranleda det. Vad därefter angår skiljandet från själva prästämbetet, skall detta enligt förslaget upphöra att vara en domstolssak och helt ankomma på domkapitlet (jfr t. ex. medicinalstyrelsens rätt att fråntaga en läkare hans legitimation). Den som är prästvigd men icke innehar någon prästerlig befattning skall enligt förslaget icke vara underkastad ämbetsansvar i vanlig mening annat än beträffande förrättande av vigsel. En särbestämmelse därom föreslås upptagen i lagen om ansvar för vigselförrättare i vissa fall.

Beträffande lagen den 13 november 1936 om domkapitel innefattar förslaget endast smärre följändringar.

Förslag till lag om ansvar för ämbetsbrott av präst.

Såsom inledningsvis framhållits äro straffrättsliga och processuella frågor nära sammankopplade med varandra i 1889 års lag om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål. I båda hänseendena föreslår kommittén så vittgående förändringar, att helt nya lagbestämmelser erfordras. Enligt förslaget skola därvid de rent straffrättsliga frågorna regleras för sig. Det blir därför icke längre strängt nödvändigt att i samma lag behandla dessa och övriga med dem hittills sammankopplade frågor. Emellertid har kommittén trots det åtminstone för närvarande vara ändamålsenligt att de frågor, som nu återfinnas i 1889 års lag, fortfarande regleras i en och sam-

ma lag. Med hänsyn till förändringen i lagens principer, främst att förlust av själva prästämbetet ej längre framträder såsom något egentligt straff, föreslås för den nya lagen beteckningen lag om ansvar för ämbetsbrott av präst.

1 §.

Då i den nya lagen regleras samma frågor som i den gällande erhållit en enhetlig reglering men ur nya och skilda synpunkter, har det ansetts lämpligt att i 1 § antyda vilka grupper av frågor som regleras i lagen.

Rent straffrättsliga frågor behandlas i 2 och 3 §§. De där givna bestämmelserna avse emellertid blott vissa särskilda fall. I övrigt skola de allmänna bestämmelserna om ämbetsbrott gälla. En erinran härom har upptagits i 1 §.

Domkapitlens nya disciplinära befogenheter regleras i 4 och 6 §§. Då domkapitlens domsrätt i samband därmed upphäves, bliva i fråga om domstolsförfarandet allmänna regler gällande; dock givas några särbestämmelser i 4 § andra stycket och 5 §.

Frågan om prästs skiljande eller avstängande från prästämbetet har i förslaget gjorts till en sak för sig, vilken helt anförtrotts domkapitlet. Att annan myndighet, exempelvis domstol, icke får besluta härom har ansetts lämpligen böra uttryckligen framhållas i 1 §.

Av 1 § framgår vidare, att dessa tre grupper av bestämmelser gälla skilda personkategorier. De straffrättsliga bestämmelserna i 2 och 3 §§ gälla alla som inneha prästerlig befattning inom svenska kyrkan, och det göra även de processuella bestämmelserna i 4 § andra stycket och 5 §. Disciplinärbestämmelserna i 4 § första stycket och 6 § gälla alla sådana befattningshavare utom biskopar. Bestämmelserna om skiljande eller avstängande från prästämbetet i 7 § åter äro icke begränsade till prästerliga befattningshavare utan gälla alla som prästvigts inom svenska kyrkan.

2 §.

Enligt 14 § gällande lag skall präst som avfaller från svenska kyrkans lära varda av domkapitlet skild från prästämbetet och den särskilda tjänst han inom kyrkan innehar. Bestämmelser härom måste tydligen bibehållas i en ny lag. Skiljandet från prästämbetet ankommer enligt förslagets 7 § i detta liksom i övriga fall på domkapitlet i administrativ ordning. Skiljandet från tjänsten inom kyrkan måste däremot med hänsyn till grundlagens bud i regeringsformen § 36 ske i den för brottmål stadgade ordningen, ehuru här egentligen ej är fråga om något brott utan snarare om ett förhållande jämförbart med det i 25 kap. strafflagen omförmälda att en ämbets- eller tjänsteman är borta utan att kunna anträffas.

Enligt förslagets 2 § skall prästerlig befattningshavare, d. v. s. den som innehar prästerlig befattning inom svenska kyrkan, vid avfall från kyrkans lära av domstol dömas förlustig befattningen, d. v. s. den eller de prästerliga befattningar han innehar. I löne- och pensionshänseende medför detta samma verkningar som avsättning. Icke prästerliga befattningar beröras emellertid ej av domen.

Under förarbetena till det nu gällande stadgandet om avfall från svenska kyrkans lära uttalades (k. prop. 1889: 3 s. 19), att stadgandet endast ägde tillämplighet i den händelse avfallet framträdde objektivt, ådagalagt antingen omedelbart genom anmälan om utträde ur svenska kyrkan eller annorledes genom någon yttre handling, varemot det icke kunde anses lämna befogenhet till någon efterforskning angående prästmännens subjektiva renlärighet. Det samma gäller tydligen om det föreslagna nya stadgandet.

3 §.

Lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål upptager två särskilda kategorier av brott, av vilka den ena beivras vid allmän domstol och den andra vid domkapitel. Den förra kategorien utgöres av brott som avses i 4 §, den senare av brott enligt 1—3, 5, 6 och 9 §§ nämnda lag (13 §).

De brott som höra under allmän domstol äro: felaktigt förfarande med avseende å lysning eller vigsel, vissa fel eller försummelser i fråga om anteckningar i kyrkobok eller meddelande av ämbetsbevis, fel eller försummelse i vården och förvaltningen av egendom som prästen i kraft av sitt ämbete har om händer, förbrytelse i egenskap av domkapitelsledamot samt annan förbrytelse, vilken i allmän strafflag eller annan till kyrkolag icke hänförlig författning är uttryckligen och särskilt nämnd såsom brott av ämbetsman. Under 4 § falla således de i 25 kap. strafflagen och annorstädes omnämnda speciella ämbetsbrotten, i den mån de kunna begås av präst i dennes ämbete; däremot äro strafflagens allmänna stadganden om uppsåtligt ämbetsbrott (25: 16) eller om vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i ämbetet (25: 17) icke på grund av 4 § 1889 års lag tillämpliga i vidare mån än såvitt avser nyss uppräknade särskilda brott. Beträffande straffet hänvisar 4 § 1889 års lag till allmänna strafflagen eller den särskilda författning som kan vara tillämplig.

Den kategori av ämbetsbrott som faller under domkapitlens jurisdiktion utgöres till viss del av sådana brott som få sin särskilda karaktär därav att de begås av präst. Hit räknas irrlärighet (1 §), röjande av hemligt skriftermål (2 §), fylleri under utövning av prästerlig tjänst (3 §) och åsidosättande av ämbetsplikt i andra fall än förut nämnts, vare sig uppsåtligen eller av vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet (5 §). Under den kyrkliga myndighetens domvärjo hör även det fall, att präst förfallolöst avhåller sig från tjänstgöring och ej kan anträffas (6 §). Hit hör slutligen en bestämmelse om straff för präst som åstadkommer uppenbar förargelse genom sitt leverne eller någon sin gärning eller på närmare angivet sätt obehörigen verkar för sin befordran utan att brott är begånget, varå straff bör följa efter allmän strafflag eller särskild författning (9 §). För de brott som höra under domkapitel kunna icke andra straff ådömas än varning, suspension och avsättning.

1889 års lag innehåller vidare bestämmelser enligt vilka präst, som av allmän domstol dömts till vissa straff (7 §) eller till straff för brott av viss be-

skaffenhet (8 §), av domkapitlet kan särskilt dömas till varning, suspension eller avsättning (13 § 2). Därjämte givas föreskrifter om sammanträffande av brott (10 §), om preskription (11 §) och om avstängning från tjänstgöring (15 §).

Enligt förslaget 1 § skall, såsom redan framhållits, ämbetsansvar enligt allmän lag vara regel även för prästerliga befattningshavare. Att såsom i nuvarande 4 § sker uppräknade de brott, vilka skola bedömas av allmän domstol efter allmän lag är alltså obehövt. Vad angår de nu till domkapitlens jurisdiktion hörande särskilda straffbud, böra de bibehållas endast i den mån något prästerligt särförhållande föranleder därtill.

Beträffande irrlärlighet (nuvarande 1 §) erfordras alltjämt en särskild bestämmelse. Rövande av hemligt skriftermål (2 §) kan däremot bedömas som brott mot tystnadsplikt enligt 25:4 strafflagen i kommitténs förslag. Och fylleri under utövning av prästerlig tjänst (3 §) kan bedömas efter samma regler som fylleri av andra ämbetsmän. Åsidosättande av prästerlig ämbetsplikt i andra fall (nuvarande 5 §) synes icke kräva någon särbestämmelse annat än såvitt angår åsidosättande av kyrkans ordning. Onödigt är att ge en särskild bestämmelse om prästs förfallolösa bortovaro (6 §) alldeles överensstämmande med den som i allmänna strafflagen ges för andra ämbetsmän. Av nuvarande 9 § kan bestämmelsen om prästs obehöriga verkande för sin befördran, vilken hänför sig till gångna tiders förhållanden, saklöst utgå. Däremot bör ett straffbud om prästs leverne bibehållas för att fastslå att i detta hänseende ställas större krav på präster än på andra befattningshavare.

På nu angivna grunder föreslås särskilda straffbestämmelser för prästerliga befattningshavare i tre hänseenden, nämligen för den som förkunnar eller annorledes utsprider lärosats som är stridande mot svenska kyrkans lära, för den som bryter mot bestämmelser om kyrkans ordning samt för den som genom sitt leverne eller någon sin gärning sätter i fara sin värdighet eller lämplighet som präst.

De i förevarande paragraf föreslagna straffbestämmelserna skola tillämpas allenast, där ej gärningen innefattar annat brott än tjänstefel. De skola alltså icke tillämpas på gärning, vilken innefattar såväl ämbetsbrott som annat brott. Sådana gärningar föranleda enligt gällande lag (7, 8 och 13 §§) först straff för det allmänna brottet vid världslig domstol samt därefter avsättning, suspension eller varning vid domkapitlet. Enligt förslaget skall hela brottsligheten bedömas på en gång vid allmän domstol. Domstolen skall därvid ådöma allmänt straff jämlikt annat lagrum än 25 kap. strafflagen samt eventuellt avsättning eller suspension med tillämpning av föreslagna 25:7 strafflagen. För exempelvis fylleri i eller utom tjänsten skola alltså prästerliga liksom andra befattningshavare dömas jämlikt den allmänna fylleribestämmelsen, eventuellt jämte 25:7. Underlåter domstolen att tillämpa sistnämnda lagrum, kan domkapitlet enligt förslaget 6 § avstänga den brottslige från tjänstgöring under högst tre månader.

I den föreslagna särskilda straffbestämmelsen om ämbetsbrott av präst hänvisas beträffande brottsbeteckningen och straffet till den allmänna be-

stämmelsen om tjänstefel, 25:5 strafflagen i kommitténs förslag. Brottet skall alltså betecknas tjänstefel. Straffet är böter eller suspension eller, om felet är grovt, avsättning. Är felet ringa, kan domstolen utan att döma till straff förklara att den prästerlige befattningshavaren förfarit felaktigt.

Av hänvisningen till strafflagen framgår också, att dess allmänna regler om brott av förevarande beskaffenhet äro tillämpliga. Därför erfordras exempelvis inga särskilda bestämmelser om medverkande. För medverkan till gärning varom i denna paragraf sägs kan nämligen, på grund av det föreslagna stadgandet i 25:11 andra stycket strafflagen, dömas allenast den som därigenom åsidosatt egen tjänsteplikt.

Beträffande innebörden av straffen avsättning och suspension skola de föreslagna allmänna reglerna i 2:15—17 strafflagen gälla även för prästerliga befattningshavare. Innehar den som förskyllt avsättning flera befattningar, skall han alltså dömas förlustig var och en av dem, där ej domstolen beträffande viss befattning finner skäl förklara att han ej avsättes därifrån. I sådant fall må, om skäl därtill äro, dömas till suspension från den befattningen. Innehar den som förskyllt suspension flera befattningar, skall domstolen pröva vilka av dessa suspensionen skall avse. Från dessa allmänna regler göres i förevarande paragraf ett undantag för den som innehar befattningar av såväl prästerlig som icke prästerlig beskaffenhet. Han skall avsättas eller suspenderas från den eller de världsliga befattningarna endast om domstolen finner särskilda skäl föranleda därtill. Undantagsbestämmelsen är tillämplig endast på de i paragrafen upptagna brotten i lära eller leverne och föranledes av att dessa stundom äro straffbara endast för prästerliga befattningshavare. I den mån liknande brott skulle föranleda avsättning eller suspension även för en världslig befattningshavare bör domstolen tillämpa de vanliga reglerna fullt ut. För den som innehar flera prästerliga befattningar blir det tydligen alltid regel, att han skall avsättas eller suspenderas från dem alla.

4 §.

Domkapitlets möjligheter att inskrida mot ämbetsbrott av präst ha sedan gammalt bestått däri, att de som specialdomstolar utövat dömande verksamhet. De viktigaste nu gällande stadgandena om domkapitlens domsrätt och om rättegången inför domkapitlen återfinnas i förordningen den 11 februari 1687, huru med rättegång uti domkapitlen skall förhållas, cirkulärbreven till konsistorierna den 21 augusti 1786 och den 7 december 1787, lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål samt lagen den 13 november 1936 om domkapitel.

Beträffande rättegången inför domkapitel gäller i huvudsak följande.

I fråga om domkapitels behörighet för visst mål torde det domkapitel få anses behörigt, under vilket det ämbete lyder, vari prästmannen begått den förseelse varom fråga är. Initiativet till rättegång inför domkapitel utgår icke från någon åklagare utan beror på domkapitlet självt, även om angivelse eller anmälan om förseelse kan av målsägande eller annan göras hos dom-

kapitlet och föranleda detta att öppna rättegång. Justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen äga emellertid befogenhet att vid domkapitel väcka åtal mot präst, liksom Kungl. Maj:t äger förordna om dylikt åtals anställande. Vad initiativet till rättegång angår, är processen alltså väsentligen inkvisitorisk. Före anhängiggörandet äger domkapitlet uppdraga åt vederbörande kontraktsprost att anställa undersökning i målet. Även hos polismyndighet torde utredning kunna av domkapitlet begäras. Domkapitlets initiativ till rättegångs påbörjande tar sig det uttrycket, att den tilltalade antingen kallas att inställa sig till förhör eller anmanas att avgiva skriftlig förklaring i målet. Enligt § 19 i 1687 års förordning skola målen i domkapiteln »så skyndsamt, som möjligt är, avgöras igenom summarisk och muntlig process, om så ske kan, eller ock, om saken det fordrar och parterna det äntligen för viktiga skäls och orsakers skull påstå, något vidlyftigare och genom skriftväxling». Vittnesbevisning kan icke upptagas omedelbart av domkapitel utan skall, där det erfordras, upptagas av allmän underrätt, vars protokoll över förhöret tillställes domkapitlet. Målet avgöres genom utslag, som skall delgivas parterna genom länsstyrelsens försorg. Talan kan föras i hovrätten genom besvär, och besvärstiden räknas från dagen för utslagets delgivning. I vissa fall skall domkapitlets utslag underställas hovrätten. Det är föremål för olika meningar, om underställning skall ske, när den tiltalade dömts till avsättning eller så snart »ämbetets förlust påstås».

Allmänt erkänt är, att rättegången inför domkapitel är behäftad med allvarliga brister. Genom att åklagare i regel saknas, försvåras i hög grad utredningen i målet, och processen kommer att lida av det inkvisitoriska förfarandets alla svagheter. Därpå beror ock, att tidpunkten för åtalets anställande är svår att fixera, varmed åter sammanhänger osäkerhet i fråga om åtalspreskription. Den städse medelbara formen för upptagande av det i dessa mål viktigaste bevismedlet, vittnesbeviset, innebär likaså en mycket påtaglig bristfällighet. I fråga om fullföljdsförfarandet framträder ytterligare saknaden av åklagare som ett betänkligt missförhållande, då därigenom klagomöjligheten såväl mot domkapitlets som hovrättens utslag är ensidig, fränsett de fall, då målsägande finnes eller justitiekanslern efter framställning av domkapitlet anser sig böra fullfölja talan.

Processlagberedningen framhåller i sitt förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. (SOU 1944: 10 s. 16), att en reform måste gå ut på en uppdelning i mål om disciplinärförseelser, i vilka ett inkvisitoriskt betonat förfarande bör äga rum, och mål om egentliga ämbetsbrott, i vilka i överensstämmelse med den allmänna straffprocessen ett ackusatoriskt förfarande bör införas. I sammanhang med en sådan uppdelning av målen och med gestaltningen av de två olika typer av procedurer, som sålunda skola tillämpas, ligger det nära till hands att överväga, huruvida målen om de egentliga ämbetsbrotten överhuvud böra bibehållas hos domkapiteln som specialdomstolar eller i stället överflyttas till de allmänna domstolarna och handläggas i den allmänna straffprocessens former.

Straffrättskommittén föreslår, att domkapiteln tillerkännes disciplinär be-

straffningsrätt över alla innehavare av prästerlig befattning inom svenska kyrkan utom biskopar. Denna disciplinära bestraffningsrätt skall enligt förslaget avse åsidosättande ej blott av rent prästerligt utan även av annat tjänsteåliggande. Det är alltså ej blott fråga om fel i lära eller leverne utan även om ämbetsbrott, direkt hänförliga under 25 kap. strafflagen, sådana fall som avses i nya 25:7 därunder inbegripna. Domkapitlet erhåller befogenhet att antingen tilldela varning eller suspendera. Suspensionstiden, som i regel vid disciplinärförfaranden brukar begränsas till tre månader, har här föreslagits till högst sex månader med hänsyn till domkapitlens särskilt betryggande, domstolsmässiga organisation. Endast om den felande icke låter sig rätta av det disciplinära ingripandet eller om han gjort sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet, är det nödvändigt att ställa honom under åtal vid domstol. Domkapitlet har emellertid enligt förslaget erhållit full valfrihet mellan att ingripa disciplinärt och att föranstalta om åtal vid domstol.

Vid bedömande huruvida det domstolsförfarande som erfordras vid sidan om ett sådant disciplinärförfarande helt bör läggas på de allmänna domstolarna eller om domkapitlet i några fall böra bibehållas som domstolar är till en början att beakta, att domstolsmålen måste beräknas bliva mycket få. Under åren 1930—1944 har, enligt uppgifter till kommittén från samtliga domkapitel om rättegångsmålen därstädes, allenast i ett fall förekommit, att domkapitel dömt till avsättning annat än såsom direkt återverkan av världslig domstols dom. Införes ett disciplinärförfarande, komma uppenbarligen de flesta fallen att bedömas disciplinärt. En särskild modern ackusatorisk processordning för domkapitlet vid sidan därom skulle endast bli tillämplig någon enstaka gång på många år, vilket i och för sig är olämpligt. Härtill kommer, att domkapitlet i regel skulle komma att ha tagit disciplinär befattning med målen, innan de ginge till rättegång, och därför i viss mån måste framstå såsom jäviga. Då domkapitlet enligt förslaget erhålla rätt att i disciplinär ordning tillämpa samma straffarter som nu i rättegångsväg med undantag av avsättning samt domkapitels avsättningsdom enligt gällande lag måste underställas hovrätt, erhålla domkapitlet allttjämt tillräckliga befogenheter, om domstolsförfarandet visserligen helt förlägges till de allmänna domstolarna men domkapitlet erhålla initiativrätt till väckande och fullföljande av åtal.

På nu anförda skäl föreslår kommittén att domkapitlens domsrätt avskaffas. Enligt förslaget skola alla mål om ämbetsbrott av prästerlig befattningshavare upptagas vid de allmänna domstolarna. Vissa mål skola, såsom vid 5 § skall närmare omtalas, upptagas omedelbart i hovrätt, de övriga skola upptagas av allmän underrätt. I mål som upptagas omedelbart av hovrätten blir, jämlikt 2:2 och 7:4 nya rättegångsbalken, justitiekanslern åklagare. I annat mål blir landsfogde åklagare, eftersom det enligt landsfogdeinstruktionen åligger honom att tala å brott som omförmälas i 25 kap. strafflagen och nu förevarande lag hänvisar till nämnda kapitel.

Med den föreslagna nya ordningen kommer ett rättegångsmål vanligen att anhängiggöras efter angivelse av domkapitlet hos justitiekanslern eller

landsfogden, som därefter väcker och utför åtalet. För att domkapitlen må kunna kontrollera att ämbetsbrott av prästerlig befattningshavare bliva beivrade i tillbörlig omfattning föreslås emellertid en subsidiär rätt för domkapitlet att förordna särskild åklagare. Sådan särskild åklagare skall äga samma rätt att väcka åtal eller övertaga eller i högre rätt fullfölja väckt åtal, som enligt 20: 8 och 9 nya rättegångsbalken skall tillkomma målsägande; någon motsvarighet till det där i 20: 10 för målsägande stadgade undantaget för omedelbart av högre rätt upptagna mål skall däremot icke gälla särskild åklagare. Denne skall icke heller annars vara underkastad reglerna om målsägande, utan om rättegången skall i övrigt gälla vad om allmänt åtal är stadgat. Som särskild åklagare torde i regel ej böra anlitas annan än juridiskt bildad tjänsteman, t. ex. stiftssekreteraren, eller ock advokat.

5 §.

Enligt gällande lag skola sådana ämbetsbrott av präst, som höra till världslig domstol, upptagas av den allmänna underrätt som enligt vanliga forumregler är behörig. Övriga mål upptagas i första instans av domkapitel och i andra instans av hovrätt. Beträffande biskop skall emellertid i båda fallen åtal upptagas omedelbart i hovrätt.

Enligt förslaget skall regeln om forum för biskop i hovrätt bibehållas men flyttas till 20 § lagen om domkapitel. I övrigt skola mål om ämbetsbrott av prästerlig befattningshavare i regel upptagas av allmän underrätt i vanlig ordning. Särskilda processuella regler erfordras tydligen icke för sådana brott, beträffande vilka inga straffrättsliga särregler givits i denna lag. De i 3 § andra punkten upptagna levernesbrotten synas också kunna handläggas i vanlig processuell ordning. Däremot intaga mål om avfall enligt 2 § och om brott mot kyrkans lära eller ordning enligt 3 § första punkten en särställning. För deras avgörande erfordras nämligen regelmässigt kyrklig-teologisk sakkunskap. Sådan är tillfinnandes hos domkapitlen, vilka enligt gällande lag avgöra dessa mål i första instans. Då kommittén på förut anförda skäl föreslår att domkapitlens domsrätt skall övertagas av de allmänna domstolarna, måste man sörja för att dessa i annan form tillföres den nödiga sakkunskapen. Att domstolen skulle inhämta utlåtande från domkapitlet, huruvida avvikelse skett från svenska kyrkans lära eller ordning, synes mindre lämpligt redan på den grund att det domkapitel varifrån målet kommer i viss mån framstår såsom part i saken. Ej heller är det i allo lämpligt att söka lösa frågan genom att domstolen hör särskilda sakkunniga. Det gäller nämligen här att avgöra ej blott vad som är svenska kyrkans lära eller ordning utan ett flertal sammankopplade frågor: i vad mån avvikelse från normen skett, huruvida denna avvikelse ligger inom ramen för den individuella frihet som bör tillkomma den enskilde prästmannen eller ej samt i sistnämnda fall hur allvarlig avvikelser bör anses vara ur kyrklig synpunkt. Att uttömmande lösa hela denna ömtåliga problemställning och därvid tillika klarläsa vilken inbördes vikt som bör fästas vid de olika momenten däri låter

sig svårligen göra i ett sakkunnigutlåtande, vare sig detta avgives skriftligen eller framlägges muntligen inför domstolen. Helt andra och bättre möjligheter att nå klarhet i dessa problem föreligga vid fritt kollegialt samråd mellan ledamöter med juridisk och ledamöter med kyrklig-teologisk sakkunskap. Bästa sättet att tillföra domstolen sakkunskap av sistnämnda slag är därför enligt kommitténs mening att i domstolen upptaga prästerliga meddomare. Då den särskilda sakkunskapen av processuella skäl bör koncentreras till en instans och förevarande mål ur kyrklig synpunkt äro av synnerlig vikt, föreslår kommittén, att de skola upptagas omedelbart i hovrätt. Det synes icke nödvändigt, att målen bindas till viss division såsom specialdivision för mål av förevarande beskaffenhet. Eftersom fråga är om ämbetsbrott, upptagna direkt i hovrätt, bör presidenten vara ordförande. Vidare skola enligt förslaget i avgörandet deltaga två av hovrättens vanliga ordinarie eller adjungerade ledamöter och två av hovrätten särskilt tillkallade prästerliga ledamöter. Den ene prästerlige ledamoten skall vara biskop, den andre antingen biskop eller annan prästvigd medlem av domkapitel eller ock prästvigd medlem av teologisk fakultet. Hovrätten bör icke tillkalla prästerliga ledamöter från det domkapitel, från vars område målet kommer, eftersom de lätt kunna tänkas vara jäviga. Prästerlig ledamot som ej förut avlagt domared skall enligt förslaget avlägga sådan ed inför hovrätten. Då den för medlem av domkapitel föreskrivna eden måste anses vara en domared, får stadgandet huvudsakligen betydelse endast för teologie professorer. Att eden enligt förslaget skall avläggas inför fullsutten rätt torde icke vålla några svårigheter, då fråga är om hovrätt.

Nya rättegångsbalkens regler leda, tillämpade på kommitténs förslag om avfall samt brott mot kyrkans lära och ordning, till att justitiekanslern blir åklagare (2: 2 och 7: 4 nya rättegångsbalken) samt att målsägande ej får föra ansvarstalan (20: 10 nya rättegångsbalken). Båda dessa konsekvenser synas vara önskvärda. Kommitténs förslag behöver alltså icke föranleda någon ändring i rättegångsbalken.

6 §.

Enligt 15 § 1 mom. i 1889 års lag om straff för ämbetsbrott av präst gäller för närvarande, att om en präst enligt 14 § samma lag blivit för avfall från svenska kyrkans lära skild från ämbete och tjänst men laga kraft ej kommit å beslutet, eller om han blivit tilltalad för brott, varå efter lag kan följa straffarbete eller svårare straff eller avsättning från prästerlig eller världslig befattning, men dom över honom ej fallit, domkapitlet, när omständigheterna därtill föranleda, må besluta, att han skall avhålla sig från ämbetets utövning till dess annorlunda varder förordnat; beslutet skall utan hinder av klagan genast gå i verkställighet. Stadgandet har erhållit sin nuvarande lydelse genom lagändring 1936. Vid 1936 års kyrkomöte uttalade kyrkolagutskottet i anledning av väckt motion, att även efter lagändringen i fråga domkapitel skulle komma att sakna möjligheter att förhindra, att präst sedan honom ålagt straff utstått och eventuell suspensionstid gått till ända, omedelbart, även om församlingsvården därigenom skulle på det svåraste

sätt komma att lida, återinträdde i tjänstgöring i sin församling. Enklarest syntes utskottet detta missförhållande kunna avhjälpas genom att domkapitlet jämväl i dylika fall erhöle viss rätt att avstänga vederbörande från prästerlig tjänstgöring. I anledning härav anhöll kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 november 1936 nr 12 om utredning huruvida och i vilken form bestämmelser kunde meddelas som beredde domkapitlet ökade möjligheter att, där uppenbar skada för församlinglivet skulle vållas, därest straffad präst omedelbart efter det straffet utstått återinträdde i tjänstgöring i sin församling, vidtaga åtgärder till förebyggande av dylik skada. Vid 1938 års kyrkomöte har därefter av biskoparna Brilioth och Aulén väckts motion åsyftande bl. a. att präst måtte kunna tvångsvis försättas ur tjänstgöring samt erhålla emeritilön, där varken skyldighet föreligger att avgå enligt emeritilönelagen eller han av domstol dömts eller kan dömas till avsättning men gjort sig skyldig till förseelser i levernet av den art, att det är uppenbart orimligt att han besörjer församlingens vård i samma församling där förseelserna begåtts och där hans fortsatta ämbetsgöring kan tänkas bli snarare nedbrytande än uppbyggande. Motionen har av kyrkomötet med skrivelse den 28 november 1938 nr 33 överlämnats till Kungl. Maj:t under anhållan att de i motionen anförda synpunkter som ägde sammanhang med kyrkomötets förut omnämnda skrivelse den 4 november 1936 måtte vinna beaktande vid prövningen av däri avsedd fråga.

Liksom för närvarande bör tydligen även enligt den nya lagstiftningen domkapitlet äga möjlighet att för tiden intill dess lagakraftgående dom föreligger från tjänstgöring avstänga prästerlig befattningshavare, vilken åtalats för brott av allvarlig beskaffenhet. Denna möjlighet synes emellertid icke böra göras beroende av om straffskalan för brottet upptager avsättning eller annat svårare straff. Enligt 25:7 strafflagen i kommitténs förslag kan nämligen varje brott föranleda avsättning under förutsättning att den brottslige genom brottet visat sig vara ovärdig eller eljest uppenbarligen icke skickad att utöva tjänsten. Med hänsyn härtill föreslås ett stadgande att, om prästerlig befattningshavare står under åtal för brott och omständigheterna äro sådana att domkapitlet finner honom hava satt i fara sin värdighet eller lämplighet som präst, domkapitlet för tiden intill dess lagakraftgående dom föreligger må besluta, att han skall avhålla sig från utövning av sin befattning.

Kommittén har vidare funnit vad kyrkomötet anför i de ovannämnda båda skrivelserna böra föranleda införande av möjlighet till avstängning i vissa fall efter det dom fallit. Visserligen erhålla domstolarna enligt kommitténs förslag ökade möjligheter att avsätta eller suspendera ovärdiga eller olämpliga ämbets- och tjänstemän, men detta synes icke vara tillräckligt beträffande prästerliga befattningshavare. Med hänsyn till de särskilda anspråk i fråga om levernet som ställas på en präst måste det i åtskilliga fall, då avsättning eller suspension skulle vara ett alltför strängt straff, likväl framstå som anstötligt att prästen omedelbart efter att ha avtjänat frihetsstraff eller blivit bötfälld återinträder i tjänst i församlingen. Denna särskilt för prästerliga befattningshavare gällande anstötlighetssynpunkt synes domkapitlet bäst skie kat att bedöma, och ingripandet bör lämpligen ske i en mildare form än ge

nom domstols dom. Kommittén föreslår därför införande av ett nytt lagstadgande om rätt för domkapitlet att från utövning av befattningen avstånga prästerlig befattningshavare, vilken för brott varigenom domkapitlet finner honom ha satt i fara sin värdighet eller lämplighet som präst blivit dömd till frihetsstraff eller böter utan att han tillika blivit avsatt eller suspenderad från sin prästerliga befattning. Sådan avstängning får dock enligt förslaget icke avse längre tid än till dess tre månader förflutit från det domen vunnit laga kraft, varvid i avstängningstiden ej inräknas tid varunder den dömda undergår frihetsstraff.

I andra stycket av nu förevarande paragraf i den nya lagen återfinnes bestämmelsen, att domkapitlets avstängningsbeslut skall gå i verkställighet utan hinder av förd klagan. Här har vidare upptagits en motsvarighet till bestämmelsen i 15 § 2 mom. i den nuvarande lagen, att präst, som jämlikt 1 mom. i paragrafen avstånges från ämbetsutövning, skall äga, om han innehar ordinarie tjänst i församlingen, under tiden åtnjuta de med tjänsten förenade löneförmåner. Sistnämnda stadgande bör måhända framdeles överflyttas till en löneförfattning men synes tillsvidare, liksom andra bestämmelser i 1889 års lag, böra bibehållas i denna lag.

7 §.

På sätt av det föregående framgått skall enligt den nya lagen avsättning och suspension för präst icke längre innefatta skiljande från såväl prästerlig befattning som prästämbete utan endast det förra. Frågan huruvida en präst på grund av något sitt förhållande bör skiljas eller avstångas från prästämbetet blir att behandla i särskild ordning. På samma sätt som prästämbetet förlänas av kyrkan genom prästvigningen synes det också böra tillkomma kyrklig myndighet att besluta, huruvida någon skall frångas från prästämbetet. I denna paragraf föreslås därför ett stadgande av innebörd, att domkapitlet må för alltid skilja eller på viss tid ej över ett år avstånga den som finnes ovärdig eller olämplig att vara präst från hans prästämbete, dock att så icke får ske, medan han är i utövning av prästerlig befattning. En förutsättning för att en innehavare av prästerlig befattning skall kunna skiljas från prästämbetet är alltså, att han genom lagakraftvunnen dom av domstol dömts till avsättning eller suspension eller ock av domkapitlet suspenderats jämlikt 4 § eller avstångts från tjänstgöring jämlikt 6 §. Vid suspension eller avstängning får avstängandet från prästämbetet icke sträcka sig utöver suspensions- eller avstängningstiden. Domkapitlet har emellertid fått fria händer att låta en avsatt, suspenderad eller från tjänstgöring avstångd prästerlig befattningshavare få behålla prästämbetet. Fall kunna nämligen tänkas, då så kan ske utan att något kyrkligt intresse trädes för nära. Endast för det fall att präst avfallit från svenska kyrkans lära har det synts kommittén böra meddelas en tvingande föreskrift, att han för alltid skall skiljas från prästämbetet. Att skiljande eller avstängande från själva prästämbetet enligt förslaget ej längre blir något egentligt straff medför givetvis ingen inskränkning i Konungens rätt att meddela nåd.

8 §.

Klagan över domkapitlets beslut om disciplinär bestraffning enligt 4 § första stycket, avstängning från tjänstgöring enligt 6 § och skiljande eller avstängande från prästämbetet enligt 7 § skall ske i administrativ ordning genom besvär till Konungen i ecklesiastikdepartementet. Ett stadgande här- om har upptagits i denna paragraf, därvid fatalitetidens utgång bestämts till trettonde dagen från delfäendet av beslutet utan att gränsen satts vid klockan tolv å dagen, enär denna tidsbestämning torde komma att avskaffas även för de administrativa besvärsmålen. Prövning av sådana besvär ankommer här som eljest på regeringsrätten.

Enligt sakens natur skall talan icke få föras mot domkapitels beslut enligt 4 § andra stycket om anställande eller fullföljd av åtal eller om förordnande av särskild åklagare för sådant ändamål.

Övergångsbestämmelser.

Genom den nya lagen upphävas helt lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål samt förordningen den 29 juli 1812 angående åtskilliga omständigheter, som böra iakttagas vid ändrings sökande i konsistoriernas utslag. Vidare upphäves vad kyrkolagen och andra författningar innehålla om domsrätt för domkapitel. Det är särskilt förtjänt att framhållas, att härigenom även avskaffas domkapitlens i kyrkolagen 19: 23 och 24: 3 grundade domsrätt över lärarpersonal. Denna domsrätt, som för närvarande omfattar lärarpersonalen vid de allmänna läroverken och vid folkskoleseminarierna, har numera förlorat praktisk betydelse, i det mål om ämbetsbrott av nämnda lärarpersonal upptages av allmän domstol och samma personal i fråga om disciplinär bestraffning är underkastad skolöverstyrelsen. (Jfr SOU 1935: 31 s. 118 och 1944: 10 s. 14). Av andra författningar än kyrkolagen, som innehålla stadganden om domkapitlens domsrätt, må här särskilt nämnas förordningen den 11 februari 1687 huru med rättegång uti domkapiteln skall förhållas, cirkulärbrevet den 21 augusti 1786 om vidtagande av några sådana mått och steg, som må befordra goda egenskaper i lärostandet, samt cirkulärbrevet den 7 december 1787 rörande de mål, som av konsistorium böra upptagas och avgöras m. m. Eftersom dessa författningar även innefatta föreskrifter i åtskilliga andra ämnen än som beröras av kommitténs uppdrag, har kommittén emellertid icke ansett sig kunna föreslå att de skola upphävas annat än i vad gäller däri innehållna stadganden om domkapitlens domsrätt. Vad i 1786 års brev stadgas om rätt för domkapitel att låta verkställa förundersökning genom vederbörande kontraktsprost bör exempelvis ej anses upphävt utan tillämpligt i det enligt förslaget på domkapitel ankommande disciplinärförfarandet.

Kommittén föreslår en särskild övergångsbestämmelse av innehåll att mål, vari rättegång i domkapitel inlets före nya lagens ikraftträdande, skall behandlas enligt äldre lag. Denna bestämmelse skall tillämpas jämväl i fråga om fullföljd och behandling i högre instans.

Förslag till lag om ämbetsansvar för vigselförrättare i vissa fall.

För fullgörande av sina åligganden som vigselförrättare är präst i svenska kyrkan jämlikt 4 § 1889 års lag om straff för ämbetsbrott av präst underkastad ämbetsansvar enligt allmän strafflag. För präst i främmande trosamfund — liksom för borgerlig vigselförrättare som ej i egenskap av statlig befattningshavare är underkastad ämbetsansvar — stadgas däremot särskilt ansvar i detta hänseende i lagen den 12 november 1915 (nr 433) om ansvar för vigselförrättare i vissa fall.

Enligt kommitténs förslag till lag om ansvar för ämbetsbrott av präst skall allenast präst som innehar prästerlig befattning inom svenska kyrkan vara underkastad ämbetsansvar i vanlig ordning. Präst inom svenska kyrkan, som ej innehar prästerlig befattning, kan däremot enligt förslaget icke dömas till ansvar för ämbetsbrott utan blott, om han finnes ovärdig eller olämplig att vara präst, skiljas eller avstängas från prästämbetet.

Då präst inom svenska kyrkan som ej innehar prästerlig befattning alljämt bör vara underkastad ämbetsansvar såvitt angår fullgörande av åligganden som vigselförrättare, har denna kategori personer tillagts i lagen om ansvar för vigselförrättare i vissa fall. Från det straffbara området ha därvid undantagits sådana avvikelser från kyrklig ritual, som ej inverka på vigselns giltighet. Avvikelser av sistnämnda slag skola alltså endast kunna medföra förlust av prästämbetet. För åsidosättande av åligganden som vigselförrättare i andra hänseenden föreslås däremot vanligt ämbetsansvar.

Straffet är enligt 1915 års lag fängelse i högst sex månader eller böter. I den av kommittén i dess ställe föreslagna nya lagen hänvisas beträffande brottsbeteckningen och straffet till 25: 5 strafflagen, dock att fängelse skall ådömas i stället för avsättning eller suspension, domstolen obetaget att, där den brottslige innehar befattning som i 25: 12 strafflagen angives, avsätta eller suspendera honom därifrån. Är felet ringa, kan domstolen alltså utan att döma till straff förklara att vigselförrättaren förfarit felaktigt. I andra fall blir straffet regelmässigt böter eller fängelse, eftersom i 25: 5 strafflagen stadgas böter, suspension eller avsättning. Att skilja den felande från hans ställning som präst eller vigselförrättare ankommer ej på domstolen. Innehar han någon annan med ämbetsansvar förenad befattning, kan emellertid avsättning eller suspension ifrågakomma i överensstämmelse med de föreslagna reglerna i 2: 16 och 25: 6 strafflagen.

Innehållet i det föreslagna straffbudet har uttryckts genom en hänvisning till strafflagen för att fastslå att allmänna regler om ämbetsansvar skola anses tillämpliga. Särskilt märkes, att ansvar för obehörig tjänsteutövning enligt 10: 13 strafflagen i kommitténs förslag förutsätter obehörig utövning av vad som hör till befattning vars innehavare är underkastad ämbetsansvar. Då det givetvis bör vara straffbart att giva sig ut för vigselförrättare och obehörigen förrätta vigsel, bör det fastslås, att vigselförrättare äro under-

kastade ämbetsansvar. Av detta skäl föreslås också för den nya lagen rubriken lag om ämbetsansvar för vigsselförrättare i vissa fall.

Förslag till lag om ändring i lagen den 13 november 1936 om domkapitel.

Vissa bestämmelser i lagen om domkapitel anknyta sig till det förhållandet, att domkapitlen för närvarande utöva domsrätt. Sålunda skall enligt 2 § 4 mom. stiftssekreteraren ha säte och stämma i domkapitlet vid handläggning av rättegångsmål. Då enligt den av kommittén föreslagna lagen om ansvar för ämbetsbrott av präst domkapitlen icke skola utöva egentlig domsrätt men andra vittgående befogenheter för vilka juridisk sakkunskap är av vikt, föreslås ifrågavarande moment ändrat till att i stället för rättegångsmål avse mål angående tillämpning av nämnda lag. I reglerna angående omröstning i domkapitel i 17 § föreslås en motsvarande ändring (jfr SFS 1922: 625 § 13, 1928: 216 § 38 och 1941: 502 § 24). Stadgandet i 18 §, att vad som stadgas om jäv mot domare även skall gälla om ledamot i domkapitel och stiftssekreterare, synes böra bibehållas med hänsyn till arten och vikten av domkapitlens blivande uppgifter. Detsamma gäller den i 19 § omtalade, för medlem av domkapitel föreskrivna eden, vilken även kan få betydelse, då medlem av domkapitel inkallas i hovrätt som prästerlig ledamot.

Enligt 16 § 1889 års lag om straff för ämbetsbrott av präst skall omedelbart i hovrätt upptagas åtal mot biskop för ämbetsbrott eller mot annan präst som är ledamot av domkapitel för förbrytelse som han i denna sin egenkap begår. Dessa bestämmelser skola enligt förslaget flyttas till 20 § lagen om domkapitel, vilken för närvarande upptager motsvarande regler om icke prästerlig ledamot i domkapitel och stiftssekreterare.

Uppställning över domkapitelsmål enligt den prästerliga strafflagen under åren 1930—1944.

I.

Målens antal och beskaffenhet.

	Hela antalet mål	Avfall 14 §	Falsk lära 1 §	Fylleri i tjänsten 3 §	Annat tjänstefel 5 §	Världslig dom enl. 7 §	Världslig dom enl. 8 §	Levernet 9 §
Uppsala	¹ 17			1	7		5	6
Lund	29		1		26			2
Linköping	14				14			
Skara	18				16			2
Strängnäs	7			1	4	2		
Västerås	3				1		2	
Växjö	9	1		1	5		1	1
Göteborg	¹ 17				14		1	5
Karlstad	¹ 27				20		5	3
Härnösand	¹ 13				10		1	3
Luleå	¹ 8				5		4	4
Visby	¹ 4				3		1	1
Stockholm	0							

¹ En del mål har gällt tillämpning av mer än en paragraf i lagen; summan av siffrorna i de följande kolumnerna är därför högre än hela antalet mål i denna kolumn.

Anm. Mål angående röjande av skriftermål (2 §) eller uteblivande från tjänstgöring (6 §) ha ej förekommit.

II.

Målens utgång i domkapitlen.

	Ej ansvar	Varning	Suspension	Avsättning	Straffriförklaring enl. 5: 5 SL
Uppsala	8	5	3		1
Lund	24	4	1		
Linköping	14				
Skara	16	1	1		
Strängnäs	4	1		2	
Västerås	2	1			
Växjö	3	3	2		1
Göteborg	15	2			
Karlstad	19	4	2	1	1
Härnösand	9	3			1
Luleå		3	3	1	1
Visby		4			
Stockholm					

III.

Målens fullföljd och utgång i hovrätterna.

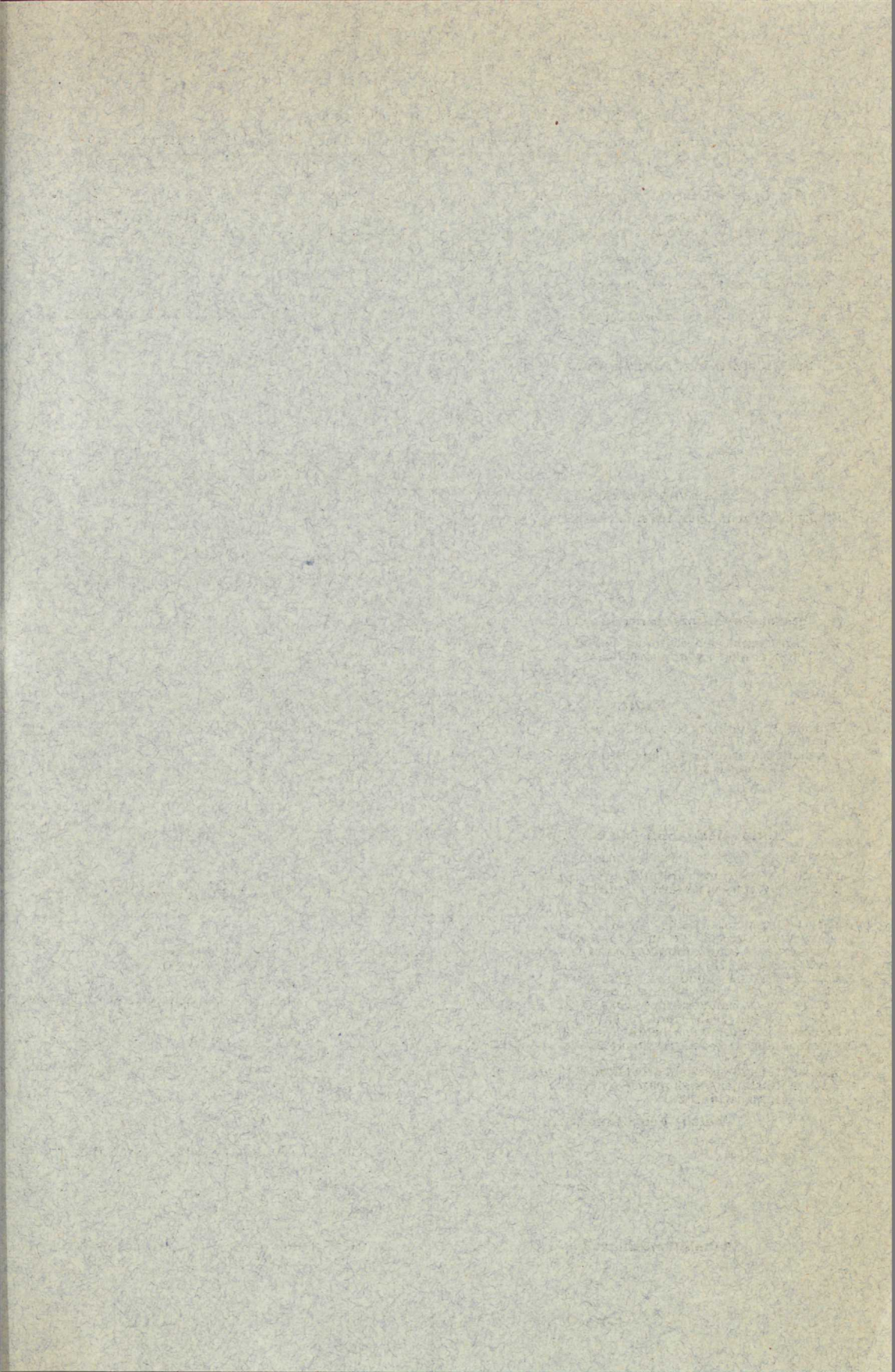
	Ej fullföljd eller under- ställning	Domen fastställd	Ändring i skärpande riktning	Ändring i mildrande riktning
Uppsala	15	2		
Lund	25	4		
Linköping	14			
Skara	15	2	1	
Strängnäs	5	2		
Västerås	3			
Växjö	5	1		3
Göteborg	12	4		1
Karlstad	24	1	1	1
Härnösand	10	1	1	1
Luleå	6	2		
Visby	4			
Stockholm				

De inkomna uppgifterna visa, att mål om avfall (§ 14) under den ifrågavarande 15-årsperioden förekommit endast en gång, nämligen i Växjö 1931. Om utgången upplyses, att målet avskrevs, sedan vederbörande begärt avsked från prästämbetet. Mål om utspridande av falsk lära har likaledes förekommit endast en gång, nämligen Skepparslövsfallet i Lunds stift. Domkapitlet och även hovrätten lämnade i detta mål Axel B. Svenssons anmälan mot kyrkoherden i fråga utan avseende. I det närstående Glimåkrafallet 1936 gick anklagelsen ut på åsidosättande av kyrkohandbokens föreskrifter. Här ådömdes varning. De mål, som förekommit rörande prästers leverne, ha varit av mycket skiftande natur. De allvarligaste fall, om vilka närmare uppgifter föreligga, ha gällt en gift präst i Karlstads stift, som fått barn med en 16-års flicka, som han några år tidigare konfirmerat, och en likaledes gift präst i Skara stift, som tagit in på hotell i Göteborg tillsammans med en ogift kvinna, som han uppgav vara hans hustru. Den förre prästen blev av domkapitlet dömd till avsättning, vilket av hovrätten under återopande av 5:6 SL ändrades till suspension. Den senare prästen erhöi i domkapitlet tre månaders suspension, av hovrätten och Kungl. Maj:t höjt till fyra månader. Övriga fall av anmärkningar på prästers leverne synas mestadels ha rört alkoholmissbruk. En präst, som anmäldes för målskjutning från kyrkans klockstapel, ådömdes ej ansvar. Målen angående tjänstefel enligt 5 § ha ofta tillkommit genom anmälningar från församlingsbor och andra privatpersoner. I mycket stor utsträckning ha sådana anmälningar befunnits icke vara av beskaffenhet att föranleda till ansvarspåföljd för den anmälde.

Anmärkas må slutligen, att i vissa domkapitel (Lund, Karlstad) praktiseras, att präster ibland icke erhålla varning utan i stället få mottaga admonitioner, som icke ha karaktär av straff enligt den prästerliga strafflagen och vilka i de inkomna uppgifterna benämnas »allvarlig föreställning», »allvarligt förständigande» o. d. Så har skett exempelvis med präst, som haft olämpliga uttalanden i predikan eller som vårdslösat expeditionsgöromål.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet	3
<i>Lagförslag</i>	5
<i>Motiv.</i>	
Inledning	9
Förslag till lag om ansvar för ämbetsbrott av präst	10
1 §	11
2 § (Avfall)	11
3 § (Brott i lära och leverne)	12
4 § (Domkapitlets disciplinära rätt)	14
5 § (Hovrätt forum i lärofrågor)	17
6 § (Domkapitels rätt att avstänga från tjänstgöring)	18
7 § (Domkapitels rätt att skilja från prästämbetet)	20
8 § (Fullföljd av talan mot domkapitlets beslut)	21
Övergångsbestämmelser	21
Förslag till lag om ämbetsansvar för vigselförrättare i vissa fall	22
Förslag till lag om ändring i lagen den 13 november 1936 om domkapitel ...	23
<i>Bilaga.</i> Uppställning över domkapitelsmål enligt den prästerliga strafflagen 24	

Statens offentliga utredningar 1945

Systematisk förteckning

Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till utlänningslag och lag ang. omhändertagande av utlännning i anstalt eller förläggning. [1]

Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändringar av strafflagen för krigsmakten i vad den berör brott mot staten och allmänheten. [28]

Straffrättskommitténs betänkande med förslag till ändrad lagstiftning om ämbetsbrott av präst. [29]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Stadsplaneutredningen 1942. 3. Förslag till byggnadslag m. m. [15]

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års uppbördsberednings betänkande med förslag till omläggning av uppbördsförfarandet. [27]

Politi.

Normalbrandordning för städer, köpingar och municipalsamhällen. [18]

Normalbrandordning för landskommuner. Alternativ 1. [19] Alternativ 2. [20]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande ang. den husliga utbildningen. [4]

Betänkande och förslag rörande effektivisering av skyddshemselevernas eftervård m. m. [10]

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 8. [11]

Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [12] Bilagor. [13]

Socialpolitikens ekonomiska verkningar. [14]

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 5. Tiden juli 1943—juni 1944. [17]

Socialvårdskommitténs betänkande. 10. Statistisk undersökning ang. folkpensionärernas bostadsförhållanden m. m. [23]

Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkanden. Bilaga nr 1. Riktlinjer för skapande av socialväsendets forskningsorganisation. [26]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Promemoria med förslag till arrendebestämmelser för kommunal jord. [9]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 7. Förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande. [6]

Handel och sjöfart.

Betänkande ang. grundpenningväsendet. [24]

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till organisation av en luftfartsstyrelse m. m. [2]

Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 1. Allmänna synpunkter. [7] Del 2. Blekingenätaets järnvägar. [8]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med utredning och förslag ang. yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerska bildning. [5]

Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 1. [16]

Ungdomen och nöjeslivet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 3. [22]

Betänkande och förslag ang. statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet. [25]

Försvarsväsen.

Betänkande rörande särskilda åtgärder vid återförandet till civil verksamhet av till beredskapstjänstgöring inkallad personal. [3]

Betänkande och förslag rörande upplysningsverksamhet om och inom försvaret. [21]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.